

OGRANICZENIA PRAWNE I UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ NA OBSZARACH NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Elżbieta Zębek✉

Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
ul. Warszawska 98, 10-702 Olsztyn, **Polska**

ABSTRAKT

Obszary Natura 2000 są tworzone w celu ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt (szczególnie ptaków) oraz siedlisk przyrodniczych w UE. Ochrona ich polega na ograniczeniu realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, związanych z intensywną działalnością rolniczą. W ramach programu rolno-środowiskowo-klimatycznego rolnictwo na tych obszarach może rozwijać się w kierunku agroturystyki oraz przyczynić się do ochrony różnorodności biologicznej poprzez zachowanie bagien i torfowisk. W województwie warmińsko-mazurskim na podstawie analizy planów zadań ochronnych zidentyfikowano podstawowe zagrożenia na siedliskach przyrodniczych. Należą do nich na siedliskach łąkowych i murawach – niewłaściwa gospodarka łąkarska i pastwiskowa, na siedliskach torfowiskowych – melioracje, a na starorzeczach i zbiornikach wodnych – spływy pochodzenia rolniczego, z kolei na siedliskach lęgowych ptaków – intensyfikacja i chemizacja rolnictwa, wysuszenie terenów podmokłych oraz wypalanie łąk. W celu zachowania tych siedlisk ustanowiono działania ochronne polegające głównie na odpowiedniej gospodarce łąkarskiej i pastwiskowej oraz ograniczeniu intensyfikacji i chemizacji rolnictwa.

Słowa kluczowe: rolnictwo, obszary Natura 2000, regulacje prawne, plany zadań ochronnych

WSTĘP

Obszary Natura 2000 są prawnymi formami ochrony przyrody tworzonymi w celu ochrony rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt, szczególnie dzikiego ptactwa, oraz siedlisk przyrodniczych w krajach Unii Europejskiej. Podstawami prawnymi tworzenia i funkcjonowania takich obszarów są Dyrektywa Rady 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory (dyrektywa siedliskowa lub habitatowa) (Dz.U.U.E.L. z 1992 r., nr 206, poz. 7) i Dyrektywa

Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków (dyrektywa ptasia) (Dz.U.U.E L. z 2010 r., nr 20, poz. 26), których przepisy zaimplementowano do prawodawstwa polskiego w Ustawie z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (u.o.p) (Dz.U. z 2015 r., poz. 1651 ze zm.). Obszar Natura 2000 zdefiniowano jako obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty (art. 5 pkt 2b u.o.p.).

✉ elzbieta.zebek@uwm.edu.pl

Zasadność tworzenia obszarów Natura 2000 wynika z wielu zagrożeń cywilizacyjnych, przyczyniających się do wymierania gatunków oraz zanikania siedlisk przyrodniczych, do których zalicza się także działalność rolniczą polegającą m.in. na intensyfikacji i chemizacji rolnictwa oraz odprowadzaniu zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego (Mazur 2008). W celu ochrony tych siedlisk przyrodniczych dla każdego obszaru Natura 2000 tworzone są plany zadań ochronnych (PZO) przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska na dziesięć lat, pierwszy po sześciu latach od utworzenia obszaru Natura 2000. Szczegółowe wymagania w zakresie sporządzania planu zadań ochronnych dla tych obszarów zawarto w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz.U. nr 34, poz. 186 ze zm.). PZO zawierają m.in. identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk także w odniesieniu do działalności rolniczej (art. 28 i 29 u.o.p.). Są więc instrumentami planistycznymi służącymi zachowaniu w stanie naturalnym i objęciu szczególną ochroną bardzo cennych i unikatowych gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk (Radecki 2011, Wiśniewski i Gwiazdowicz 2009, Lipiński 2013, Zębek 2013).

Celem opracowania jest analiza sposobów użytkowania rolniczego na obszarach Natura 2000 w aspekcie ograniczeń prawnych i rozwoju regionalnego w odniesieniu do uwarunkowań przyrodniczych w województwie warmińsko-mazurskim. W pracy analizę teoretyczną oparto na dostępnej literaturze przedmiotu oraz regulacjach prawnych obowiązujących w UE i Polsce. Analizę zagrożeń siedlisk przyrodniczych związanych z działalnością rolniczą i działań ochronnych wykonano na podstawie 20 wybranych planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000 ustanowionych zarządzeniami regionalnych dyrektorów ochrony środowiska w Olsztynie, Bydgoszczy, Gdańsku i Warszawie.

OGRANICZENIA DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ NA OBSZARACH NATURA 2000

Na obszarach Natura 2000 zabronione są wszelkie działania, które mogą w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w istotny sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 (art. 33 u.o.p.), co oznacza, że nie powinny być podejmowane działania pozostające w sprzeczności z podstawowymi założeniami ochrony przyrody (Radecki 2011). Na takich obszarach nie podlega ograniczeniu działalność rolnicza pod warunkiem, że nie oddziałuje znacząco negatywnie na cele ich ochrony (art. 38 u.o.p.). W związku z tym niektóre przedsięwzięcia realizowane na tych obszarach np. melioracje, budowa urządzeń wodnych zatrzymujących wodę, rozbudowa lub remont gospodarstwa czy usunięcie drzew lub krzewów mogą wymagać sporządzenia oceny oddziaływania (OOŚ) (Kaługa 2000). Ocena czy istnieje obowiązek przeprowadzenia OOŚ ma cechy rozstrzygnięcia mieszczącego się w zakresie uznania administracyjnego i organem właściwym jest regionalny dyrektor ochrony środowiska. Postępowanie w tej sprawie uregulowano w art. 59–103 Ustawy z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (u.o.o.s.) (Dz.U. z 2006, poz. 353 ze zm.). Przeprowadzenie OOŚ jest obligatoryjne w przypadku realizacji przedsięwzięć I grupy, czyli mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, oraz fakultatywne dla przedsięwzięć II grupy, czyli mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, określonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U. z 2006, poz. 71). Przedsięwzięciami I grupy związanymi z działalnością rolniczą są m.in. intensywny chów lub hodowla zwierząt w liczbie nie mniejszej niż 210 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP), a II grupy – przedsięwzięcia związane z gospodarowaniem wodami w rolnictwie – melioracja łąk, pastwisk i nieużytków

na obszarach prawem chronionych. Ponadto obowiązek sporządzenia OOS (tzw. oceny habitatowej) może zostać nałożony w drodze postanowienia przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska w odniesieniu do innych przedsięwzięć (art. 59 ust. 2 u.o.o.s.). W przypadku gdy w OOS wykaże się, że przedsięwzięcie będzie miało negatywny wpływ na obszar Natura 2000, to co do zasady nie może być ono realizowane [Kawicki i in. 2007, Szramka i Zębek 2013].

NATURA 2000 A ROLNICTWO JAKO SZANSA ROZWOJU REGIONALNEGO

Rolnictwo jest dziedziną gospodarki silnie związaną z obszarami Natura 2000. Wymogi dotyczące takich obszarów nie wiążą się z koniecznością zaprzestania działalności rolniczej, tym bardziej, że w Polsce sposób uprawy i struktura gospodarstw rolnych decyduje o zachowaniu wysokiej różnorodności biologicznej. Dodatkowo rolnicy mogą otrzymać rekompensaty w przypadku wprowadzenia ograniczeń w sposobie gospodarowania (Bałtromiuk 2011, Zębek i Truszkowski 2015). Instrumentem motywacyjnym dla rolników gospodarujących na tych obszarach są programy rolno-środowiskowo-klimatyczne, których celem jest utrzymanie dotychczasowych praktyk rolniczych w ekosystemach półnaturalnych, co jest konieczne dla skutecznej ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych. Głównym celem tego programu jest poprawa jakości środowiska przyrodniczego na obszarach wiejskich, w tym w szczególności utrzymanie i przywracanie stanu najcenniejszych siedlisk poprzez promowanie zrównoważonego gospodarowania, odpowiednie użytkowanie gleb i ochronę wód oraz ochronę zagrożonych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych (Kaługa 2009). Zasady działania programu rolno-środowiskowo-klimatycznego i jego finansowanie uregulowano w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 18 marca 2015 r. w sprawie szczególnych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego” objętego Programem rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020

(Dz.U., poz. 415). W cytowanym rozporządzeniu uwzględniono siedem pakietów obejmujących rolnictwo zrównoważone, ochronę gleb i wód. W odniesieniu do obszarów Natura 2000 najistotniejszy jest Pakiet 4 „Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000”, zawierający 11 wariantów (§ 4 ust. 1): wariant 4.1. Zmienne-wilgotne łąki trzęślicowe; wariant 4.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla; wariant 4.3. Murawy; wariant 4.4. Półnaturalne łąki wilgotne; wariant 4.5. Półnaturalne łąki świeże; wariant 4.6.1. Torfowiska – wymogi obowiązkowe; wariant 4.6.2. Torfowiska – wymogi obowiązkowe i uzupełniające; wariant 4.7. Ekstensywne użytkowanie na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO); wariant 4.8. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: rycyka, kszycza, krwawodzioba lub czajki; wariant 4.9. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: wodniczki; wariant 4.10. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: dubelta lub kulika wielkiego; wariant 4.11. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: derkacza.

W działalności rolniczej na obszarach Natura 2000 promowane jest rolnictwo ekologiczne określane jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej i jest systemem wpływającym pozytywnie na środowisko naturalne, co też przyczynia się do osiągnięcia szeroko rozumianych korzyści rolnośrodowiskowych (Kaługa 2009, Szejnkowska i Zębek 2007). Ponadto bardzo ważne jest rygorystyczne przestrzeganie zasad stosowania nawozów i środków ochrony roślin (Kaszkowiak 2005, Zębek i Szejnkowska 2006), a także odpowiednia gospodarka łąkowo-pasterska (Kaługa 2009). Głównymi kierunkami działalności rolniczej na obszarach Natura 2000 jest agroturystyka, wypas bydła na ekstensywnych użytkach zielonych ważnych dla ochrony flory i fauny (szczególnie ornitofauny), przetwórstwo mleka i mięsa z gospodarstw położonych na terenach ekologicznie wrażliwych na zanik gospodarki łąkowo-pastwiskowej, a także pozyskiwanie i przetwórstwo pierwotnych surowców naturalnych (zbiór ziół dziko rosnących i ich przetwórstwo, a także runa leśnego i jego przetwórstwo, wyrób mebli w oparciu o miejscowe surowce) (Kaługa 2009).

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW ROLNICZYCH NA OBSZARACH NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

W województwie warmińsko-mazurskim położonych jest 16 obszarów specjalnej ochrony ptaków (575 809 ha – 23,8% powierzchni) oraz 44 obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (258 190 ha – 10,7% powierzchni). Łącznie obszary Natura 2000, uwzględniając ich części wspólne, zajmują 664 990 ha, czyli 27,6% powierzchni województwa. Największym obszarem specjalnej ochrony ptaków jest Puszcza Piska (172 802,2 ha), a najmniejszym obszarem ptasim jest Jezioro Łuknajno (1380,2 ha). Największy obszar mający znaczenie dla Wspólnoty to Ostoja Piska (57 826,61 ha), a najmniejszy obszar siedliskowy to Torfowiska Źródłiskowe koło Łabędznika (26,95 ha) (RDOŚ 2016).

Na podstawie danych zawartych w tabeli 1 po przeanalizowaniu planów zadań ochronnych wybranych 20 obszarów Natura 2000 wśród zagrożeń pochodzenia rolniczego wyodrębniono następujące grupy:

a) intensyfikację gospodarki łąkarskiej poprzez zwiększenie dawek nawozów, wysiewanie gatunków wysokoplennych, częstsze koszenie, przeorywanie,

- niskie koszenie; podsiewanie gatunkami obcych gatunków traw;
- b) intensywną hodowlę i wypas zwierząt gospodarskich;
- c) rozproszone zanieczyszczenia spływające z pól uprawnych związane z intensywnym lub niewłaściwym nawożeniem sztucznym i stosowaniem środków ochrony roślin;
- d) intensyfikację rolnictwa związaną ze scalaniem gruntów rolniczych i jednokierunkową specjalizację gospodarstw lub zalesienia mniej produktywnych gruntów.

Zagrożenia wynikały również z braku podejmowania pewnych działań np. pasterstwa, czyli braku wypasu bydła czy zarzucenia koszenia traw. Działania te przyczyniają się do wzrostu zanieczyszczenia wód, czyli eutrofizacji, której końcowym etapem jest zarastanie zbiorników wodnych, oraz do likwidacji małych zbiorników śródpolnych, które często są siedliskiem unikatowych gatunków roślin i zwierząt. W konsekwencji może to prowadzić do zniszczenia siedlisk i wyginięcia tych gatunków, które są przedmiotem ochrony obszarów Natura 2000. W tabeli 2 wskazano najważniejsze zagrożenia pochodzenia rolniczego w odniesieniu do siedlisk łąkowych, muraw, torfowiskowych, starorzeczy, zbiorników wodnych oraz siedlisk lęgowych ptaków.

Tabela 1. Zagrożenia pochodzenia rolniczego i działania ochronne w planach zadań ochronnych obszarów Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim

Table 1. Agricultural risks and protective working in plans of protective tasks of the Nature 2000 sites in the Warmia and Mazury Region

Obszar Natura 2000 Nature 2000 sites	Zagrożenia pochodzenia rolniczego Agricultural risks	Działania ochronne Protective works
1	2	3
Mazurskie Bagna PLH280054 Masurian Marshlands PLH280054	A02.01: intensyfikacja rolnictwa A02.01: agricultural intensification A04.01: wypas bydła A04.01: cattle grazing A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing H01.05: rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity J02: spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych J02: change of water conditions caused by man activity	– wykonanie koszenia opaskowych rowów melioracyjnych z roślinności realization of mowing of drainage ditches girdling from vegetation – koszenie łąk raz do roku (sierpień/ /wrzesień) meadow mowing one of year in the August/September period – możliwość koszenia mechanicznego zależnie od stanu uwodnienia siedlisk possibility of mechanical mowing according the state of habitat hydration

cd. tabeli 1
cont. Table 1

1	2	3
Ostoja Warmińska PLB280015 Warmian Refuge PLB280015	A02: zmiana sposobu upraw A02: change of cultivation methods A03: koszenie/ścinanie trawy A03: mowing/cutting of grass A10: restrukturyzacja gospodarstw rolnych A10: restructuring farms J02: spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych J02: change of water conditions caused by man activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops – użytkowanie gruntów umożliwiające ochronę i zachowanie istniejących śródpolnych zabagnień i oczek wodnych land use enabling the protection and preservation of existing mid-meadow swamping and ponds
Bagna Nietlickie PLB280001 Nietlickie Wetlands PLB280001	A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A02.03: usuwanie trawy pod grunty orne A02.03: grass removing under agricultural lands	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops
Dolina Drwęcy PLH280001 Drwęca Valley PLH280001	A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive mowing or intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A04.01.01: intensywny wypas bydła A04.01.01: intensive cattle grazing A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures J02: spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych J02: change of water conditions caused by man activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops – użytkowanie zgodnie z wymogami pakietu rolnośrodowiskowego ukierunkowanego na ochronę łąk use with requirements of the agriculture-environmental packet guided on protection of meadows
Murawy koło Pasłęka PLH280031 Swards near Pasłęk PLH280031	A03.03 zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing J02: spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych J02: change of water conditions caused by man activity	– corocznie koszenie yearly mowing – niedopuszczanie do zaorywania łąk i pastwisk exclusion to meadow and pasture ploughing
Ostoja Lidzbarska PLH280012 Lidzbark Refuge PLH280012	A02: zmiana sposobu uprawy A02: change of cultivation methods A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive mowing or intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A04.03: zarzucenie pasterstwa, brak wypasu A04.03: abandonment of shepherding, lack of pasturage A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures	– ekstensywne użytkowanie gruntów rolnych w pasie 10 m od zbiornika wodnego extensive agricultural lands in belt 10 m to the water body – ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops

cd. tabeli 1
cont. Table 1

1	2	3
	H01.05: rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity H02.06: rozproszone zanieczyszczenie wód podziemnych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H02.06: distracted pollutants of underground waters related with agriculture and forestry activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– wypas z obsadą zwierząt od 0,4 do 0,6 DJP/ha i maksymalnym obciążeniu pastwiska do 5 DJP ha cattle grazing at animal stocking from 0.4 to 0.6 DJP/ha at maximum burden of pasture to 5 DJP/ha
Jezioro Woszczelskie PLH280034 Woszczelskie Lake PLH280034	A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive mowing or intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A04.01: wypas intensywny A04.01: intensive cattle grazing A04.03: zarzucenie pasterstwa, brak wypasu A04.03: abandonment of shepherding, lack of pasturage J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops – wypas od 1 V do 15 X z obsadą do 1 DJP/ha cattle grazing from 1 May to 15 October at animal stocking to 1 DJP/ha
Ostoja Poligon Orzysz PLB280014 Military Orzysz Refuge PLB280014	A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive mowing or intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing B04: stosowanie biocydów, hormonów i substancji chemicznych B04: applying biocide, hormones and chemical substances J02: spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych J02: change of water conditions caused by man activity	– coroczne jesienne wykaszanie o powierzchni nie mniejszej niż 2 ha yearly autumn mowing at area not smaller than 2 ha – ograniczenia stosowania środków chemicznych reduction of chemicals
Jonkowo-Warkały PLH280039 Jonkowo-Warkały PLH280039	A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing H04.02: wnoszenie azotu – dopływ biogenów wnoszony wraz ze spływami z opadów atmosferycznych H04.02: reason of nitrogen – inflow of nutrients with flows from raining precipitations	– koszenie raz do roku yearly mowing
Jezioro Dobskie PLB280012 Dobskie Lake PLB280012	A02.01: intensyfikacja rolnictwa A02.01: agricultural intensification	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops
Ostoja Północnomazurska PLH280045 Północnomazurska Refuge PLH280045	H01.05: rozproszone zanieczyszczenia wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops

cd. tabeli 1
cont. Table 1

1	2	3
Ostoja Iławska PLH280053 Iławska Refuge PLH280053	A02.03: usuwanie trawy pod grunty orne A02.03: grass removing under agricultural lands A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A04.03: brak wypasu A04.03: lack of pasturage H01.05: rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– wykaszanie ekspansywnych gatunków szuwarowych mowing of expansive wetland species – zrywka z minimalizacją naruszenia pokrywy glebowej skidding with minimization of breaking of soil cover – wypasanie w sezonie pastwiskowym od 1 V do 15 X z obsdą zwierząt nie więcej niż 0,5 DJP/ha cattle grazing in the pasture season from 1 May to 15 October at animal stocking not more than 0.5 DJP/ha
Doliny Wkry i Mławki PLB140008 Wkra and Mławka Valley PLB140008	A02: zmiana sposobu upraw A02: change of cultivation methods A02.01: intensyfikacja rolnictwa A02.01: agricultural intensification A02.02: płodozmian A02.02: land rotation A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive mowing or intensification A03.03: zaniechanie lub brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures J01.01: wypalanie J01.01: grassland burning J02.01: melioracje i osuszanie J02.01: melioration and drainage	– wykaszanie użytków zielonych, przesunięcie terminu koszenia na po 1 VIII, tzw. późne koszenie mowing of green crops at shift of mowing deadline to 1 August as later mowing – ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops
Mazurska Ostoja Żółwia Baranowo PLH280055 Turtle Baranowo Masurian Refuge PLH280055	A02.01: intensyfikacja rolnictwa A02.01: agricultural intensification A02.03: usuwanie trawy pod grunty orne A02.03: grass removing under agricultural lands A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A04.01: wypas intensywny A04.01: intensive cattle grazing A04.03: zarzucenie pasterstwa, brak wypasu A04.03: abandonment of shepherding, lack of pasturage A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures H01.05: rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity J02: spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych J02: change of water conditions caused by man activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe użytków zielonych, koszenie raz lub dwa razy do roku extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops, mowing once or twice till year – nawożenie azotem w max. dawce 60 kg/ha/rok nitrogen fertilization at maximum dose of 60 kg/ha/year – modyfikacja zasad gospodarowania poprzez ugorowanie fragmentów terenu modification of management principles by lying fallow of land fragments

cd. tabeli 1
cont. Table 1

1	2	3
Puszczza Napiwodzko- -Ramucka PLB280007 Napiwodzko- -Ramucka Primeval Forest PLB280007	A02.01: intensyfikacja rolnictwa A02.01: agricultural intensification A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive cattle grazing and intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A04.03: zarzucenie pasterstwa, brak wypasu A04.03: abandonment of shepherding, lack of pasturage A06.04: zaniechanie produkcji uprawnej A06.04: relinquishment of agricultural production J01.01: wypalanie J01.01: grassland burning J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops
Dolina Kakaju PLH280036 Kakaj Valley PLH280036	A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures H01.05: rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych od 15 VI do 20VII extensive mowing, pasturing and alternating use or pasturing green crops from 15 June to 20 July – nawożenie azotem w dawkach nie większych niż 60 kg/ha/rok nitrogen fertilization at dose not more than 60 kg/ha/year
Dolina Pasłęki PLB280002 Pasłęka Valley PLB280002	A02.01: intensyfikacja rolnictwa A02.01: agricultural intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing H01.05: rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem H01.05: distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity J02.01: zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie J02.01: swamp land, melioration and drainage	– przywracanie użytkowania rolniczego odłogowanych terenów (wykaszanie, wypas) restoring of agricultural use of lying fallow lands (mowing, pasturage) – utrzymanie powierzchni nie-użytków stanowiących ostoje bioróżnorodności preservation of wasteland areas making up refuges of biodiversity
Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 Omulwia and Płodownica Valley PLB140005	A03.01: intensywne koszenie lub intensyfikacja A03.01: intensive cattle grazing and intensification A03.03: zaniechanie/brak koszenia A03.03: relinquishment/lack of mowing A10: restrukturyzacja gospodarstw rolnych A10: restructuring farms	– użytkowanie – najwyżej jeden pokos w roku lub koszenie raz na dwa lub trzy lata utilization – the highest one swath or mowing once of 2 or 3 years – zakaz wypasu prohibition of pasturage
Murawy na Pojezierzu Ełckim PLH280041 Swards of Ełcki Lake- land PLH280041	A01: uprawa – lokalizowanie upraw rolnych na płatach siedliska A01: the cultivation – agricultural cultivation locating on pieces of habitats A04.01: wypas intensywny A04.01: intensive cattle grazing A04.03: zarzucenie pasterstwa, brak wypasu	– niedopuszczanie do zaorywania łąk i pastwisk exclusion to meadow and pasture ploughing – koszenie corocznie yearly mowing

cd. tabeli 1
cont. Table 1

1	2	3
	A04.03: abandonment of shepherding, lack of pasturage A07: stosowanie biocydów, hormonów i substancji chemicznych A07: applying biocide, hormones and chemical substances A08: nawożenie/nawozy sztuczne A08: fertilization/artificial manures	– wypas corocznie krów lub koni z zachowaniem obsady 0,8 DJP/1ha/sezon annually pasturage of cows or horses with animals stocking f 0.8 DJP/1ha/season

Źródło – Source: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 19 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mazurskie Bagna PLH280054 (Dz. Urz., poz. 2287), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 30 września 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Warmińska PLB280015 (Dz. Urz., poz. 3086), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 28 listopada 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagna Nietlickie PLB280001 (Dz. Urz., poz. 3959), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Drwęcy PLH280001 (Dz. Urz., poz. 1485), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 15 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy koło Pasłęka PLH280031 (Dz. Urz., poz. 2022), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z 3 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Lidzbarska PLH280012 (Dz. Urz., poz. 985), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Woszczelskie PLH280034 (Dz. Urz., poz. 80), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Poligon Orzysz PLB280014 (Dz. Urz., poz. 79), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 7 marca 2016 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jonkowo-Warkały PLH280039 (Dz. Urz., poz. 1116), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 29 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Dobskie PLB280012 (Dz. Urz., poz. 4307), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 19 stycznia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Północnomazurska PLH280045 (Dz. Urz., poz. 438), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z 31 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja PLH280053 (Dz. Urz., poz. 1319), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki PLB140008 (Dz. Urz., poz. 1486), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 20 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mazurska Ostoja Żółwia Baranowo PLH280055 (Dz. Urz., poz. 1038), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 20 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Napiwodzko-Ramucka PLB280007 (Dz. Urz., poz. 1037), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 29 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Kakaju PLH280036 (Dz. Urz., poz. 4306), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 2 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pasłęki PLB280002 (Dz. Urz., poz. 3975), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 (Dz. Urz., poz. 1487), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 30 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy na Pojezierzu Elckim PLH280041 (Dz. Urz. poz. 2172).

Tabela 2. Zagrożenia siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim
Table 2. Risks of nature habitats in the Natura 2000 sites in the Warmia and Mazury Region

Typ siedliska – zagrożenia pochodzenia rolniczego Type of habitats – Agricultural risks habitats
<p>Siedliska łąkowe Meadow habitats</p> <p>6410: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (<i>Molinion</i>) 6410: zet-variable molinia meadows (<i>Molinion</i>)</p>
<ul style="list-style-type: none"> – użytkowanie łąk polegające na zaniechaniu lub braku koszenia (A03.03), w szczególności na zaprzestaniu późnoletniego lub jesiennego koszenia łąk (co ok. trzy lata) powodujące rozwój gatunków trawiastych i ziołoroślowych meadow utilization depending on relinquishment or lack of mowing (A03.03), especially the relinquishment late summer or autumn meadow mowing (about every 3 years) causing the development of herbaceous and herbal plant species – intensyfikacja rolnictwa (A02.01) na użytkach zielonych poprzez nawożenie, przeorywanie, niskie koszenie, ubijanie gleby, intensywne koszenie (A03.01) i intensywny wypas (A04.01) zwierząt gospodarskich agricultural intensification (A02.01) of green crops by fertilization, ploughing, low mowing, beating soil, intensive mowing (A03.01) and intensive cattle grazing of farm animals (A04.01) – melioracje polegające na zasypywaniu terenu i osuszaniu terenów (J02.01) melioration depending on swamp and drainage of lands (J02.01) <p style="text-align: center;">6510: niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>) 6510: lowland and mountain fresh meadows extensively used (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> – brak ekstensywnego użytkowania gruntów (A04.03), zaniechanie lub brak koszenia (A03.03), zarzucenie pasterstwa, brak wypasu, co przyczynia się do zmiany składu gatunkowego (sukcesji), K02.01, poprzez zarastanie siedliska gatunkami drzewiastymi i krzewami lack of extensive land use (A04.03), relinquishment or lack of mowing (A03.03), abandonment of shepherding, lack of pasturage contributing to change of species structure (succession) (K02.01) by habitat overgrowing by tree species and brushes – intensyfikacja rolnictwa (A02.01), czyli intensyfikacja gospodarki łąkarskiej poprzez wysiewanie gatunków wysokoplennych, częstsze koszenie, przeorywanie, niskie koszenie; nawożenie/nawozy sztuczne (A08) poprzez zwiększenie dawek nawozów; intensywny wypas bydła (A04.01.01), co przyczynia się do zaburzeń struktury siedliska agricultural intensification (A02.01) or meadow management intensification by sowing of high-cropping species, more frequent mowing, ploughing, low mowing; fertilization/ artificial manures (A08) by increase in manure doses; intensive cattle grazing (A04.01.01) contributing to disturbance of habitat structure – melioracje, czyli spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych (J02) poprzez zbyt mocne przesuszenie lub uwodnienie meliorations or change of water conditions caused by man activity (J02) by more strong drainage or hydration – zmiana sposobu uprawy (A02) polegająca na odchodzeniu od tradycyjnej, ekstensywnej gospodarki łąkarskiej powodująca uruchomienie procesu zarastania lub dominację gatunków ekspansywnych change of cultivation methods (A02) depending on departing from traditional and extensive meadow management caused the starting process of overgrowing or domination of expansive species <p style="text-align: center;"> Murawy Swards </p> <p style="text-align: center;">6210: murawy kserotermiczne z klasy <i>Festuco-Brometea</i> 6210: xerothermic swards of class <i>Festuco-Brometea</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zaprzestanie ekstensywnego użytkowania łąkarskiego lub pastwiskowego, zaniechanie lub brak koszenia (A03.03); zarzucenie pasterstwa, brak wypasu (A04.03) prowadzące do uruchomienia sukcesji i zarastania siedliska discontinuance of extensive meadow or pasturage use, relinquishment or lack of mowing (A03.03); abandonment of shepherding, lack of pasturage (A04.03) caused the starting succession process and habitat overgrowing

cd. tabeli 2
cont. Table 2

<p>– porzucenie tradycyjnych metod użytkowania, usuwanie trawy pod grunty orne – zaorywanie (A02.03); uprawa (A01) – lokalizowanie upraw rolnych na płatach siedliska abandonment the traditional methods of use, removing grass under agricultural lands – ploughing (A02.03); cultivation (A01) – agricultural cultivation locating on pieces of habitats</p> <p>– nawożenie/nawozy sztuczne (A08) oraz dosiewanie gatunków wysoko produktywnych na murawach fertilization/artificial manures (A08) and sowing high productive species on grasses</p> <p>– stosowanie biocydów, hormonów i substancji chemicznych (A07), co negatywnie wpływa na murawy przy stosowaniu jej na uprawach w pobliżu płątów siedliska applying biocide, hormones and chemical substances (A07) negatively influenced on swards at it use on cultivations near pieces of habitats</p> <p>– intensyfikacja hodowli zwierząt (A05.01) prowadząca do zbyt intensywnego wypasu na chronionych siedliskach intensification of animal farming (A05.01) causing to so intensive cattle grazing on protected habitats</p> <p>– spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych (J02), szczególnie wilgotnościowych (wzrost wilgotności gleby, przesuszenie) change of water conditions caused by man activity (J02), especially moisture conditions (increased moisture of soil, overdrying)</p> <p style="text-align: center;">6120: ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (<i>Koelerion glaucae</i>) 6120: thermophilous, inland and sandy swards (<i>Koelerion glaucae</i>)</p> <p>– zaprzestanie ekstensywnego użytkowania łąkarskiego lub pastwiskowego prowadzące do uruchomienia sukcesji i zarastania siedliska, zaniechanie/brak koszenia (A03.03), zarzucenie pasterstwa, brak wypasu (A04.03); usuwanie trawy pod grunty orne – zaorywanie (A02.03) discontinuance of extensive meadow or pasturage use caused the starting succession and habitat overgrowing, relinquishment/lack of mowing (A03.03), abandonment of shepherding, lack of pasturage (A04.03); removing grass under agricultural lands – ploughing (A02.03)</p> <p>– spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych (J02), szczególnie stosunków wilgotnościowych (wzrost wilgotności gleby, przesuszenie) change of water conditions caused by man activity (J02), especially moisture conditions (increased moisture of soil, overdrying)</p> <p>– nawożenie/nawozy sztuczne (A08) – nawożenie i dosiewanie gatunków wysoko produktywnych na murawach fertilization/artificial manures (A08) – fertilization and and sowing high productive species on grasses</p> <p style="text-align: center;">Siedliska torfowiskowe Peatland habitats</p> <p style="text-align: center;">7140: torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea nigrae</i>) 7140: transitional peatbogs and swamps (mostly with vegetation of <i>Scheuchzerio-Caricetea nigrae</i>)</p> <p>– zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie (J02.01) swamp land, melioration and drainage (J02.01)</p> <p>– wnoszenie azotu poprzez dopływ biogenów wnoszony wraz ze spływami z opadów atmosferycznych (H04.02) reason of nitrogen – inflow of nutrients with flows from raining precipitations (H04.02)</p> <p>– nawożenie/nawozy sztuczne (A08) fertilization/artificial manures (A08)</p> <p style="text-align: center;">7230: górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk 7230: mountain and lowland alkaline peatbog with bog-spring, sedge and moss character</p> <p>– zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie (J02.01) powodujące zbyt mocne przesuszenie i obniżenie poziomu wód swamp land, melioration and drainage (J02.01) caused so high drainage and lowering the level of waters</p> <p>– zaniechanie/brak koszenia (A03.03), co przyczynia się do zmiany charakteru siedliska relinquishment/lack of mowing (A03.03) contributing to change of habitat structure</p> <p>– intensyfikacja rolnictwa (A02.01), szczególnie intensyfikacja gospodarki łąkarskiej agriculture intensification (A02.01), especially intensification of meadow management</p>

cd. tabeli 2
cont. Table 2

<p>– wnoszenie azotu poprzez dopływ biogenów wnoszony wraz ze spływami z opadów atmosferycznych (H04.02) reason of nitrogen – inflow of nutrients with flows from raining precipitations (H04.02)</p> <p>– nawożenie/nawozy sztuczne (A08) fertilization/artificial manures (A08)</p> <p style="text-align: center;">7110: torfowiska wysokie z roślinnością torfowiskową (żywe) 7110: high peatbogs with peat vegetation (alive)</p> <p>– zmiana stosunków wodnych poprzez odwadnianie (J02.01.), zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie (J02.01) spowodowane działalnością człowieka, co przyczynia się do zaburzeń warunków wodnych change of water conditions by dehydration (J02.01.), swamp land, melioration and drainage (J02.01) caused by man activity contributing to disturbance of water conditions</p> <p style="text-align: center;">7120: torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji 7120: high peatbogs degraded but capable to natural and stimulated regeneration</p> <p>– zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie (J02.01) swamp land, melioration and drainage (J02.01)</p>
Starorzecza Old-river beds
<p style="text-align: center;">3150: starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion, Potamion</i> 3150: old-river beds and natural eutrophic water bodies with community of <i>Nympheion, Potamion</i></p> <p>– rozproszone zanieczyszczenie wód z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem (H01.05) – rolnicze spływy powierzchniowe biogenów (azot i fosfor) do wód powodujące eutrofizację distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity (H01.05) – agricultural discharges of nutrients (nitrogen and phosphorus) into waters causing the eutrophication</p> <p>– nawożenie/nawozy sztuczne (A08) fertilization/artificial manures (A08)</p> <p>– zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie spowodowane przez człowieka, co powoduje zmiany stosunków wodnych oraz spadek poziomu wody (J02.01) swamp land, melioration and drainage by man activity caused changes of water conditions and lowering the level of waters (J02.01)</p>
Zbiorniki wodne Water bodies
<p style="text-align: center;">3160: naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne 3160: natural and dystrophic water bodies</p> <p>– rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem (H01.05) oraz rozproszone zanieczyszczenie wód podziemnych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem (H02.06), wnoszenie azotu poprzez dopływ biogenów wnoszony wraz ze spływami z opadów atmosferycznych (H04.02) distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry (H01.05) and distracted pollutants of underground waters related with agriculture and forestry (H02.06), reason of nitrogen by inflow of nutrients with flows from raining precipitations (H04.02)</p> <p style="text-align: center;">3140: twarłowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic (<i>Characteria</i> spp.) 3140: hardness oligo and mesotrophic water bodies with underwater meadows of Chara (<i>Characteria</i> spp.)</p> <p>– rozproszone zanieczyszczenia wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem (H01.05) – spływy biogenów (azot i fosfor) przede wszystkim z terenów rolniczych distracted pollutants of superficial waters related with agriculture and forestry activity (H01.05) – flows of nutrients (nitrogen and phosphorus) from agricultural lands</p>

cd. tabeli 2
cont. Table 2

Siedliska lęgowe ptaków Breeding habitats of birds
<p>– A030: bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>, A031: bocian biały <i>Ciconia ciconia</i>, A038: łabędź krzykliwy <i>Cygnus Cygnus</i>, A058: hełmiatka <i>Netta rufina</i>, A073: kania czarna <i>Milvus migrans</i>, A074: kania ruda <i>Milvus milvus</i>, A081: błotniak stawowy <i>Circus aeruginosus</i>, A084: błotniak łąkowy <i>Circus pygargus</i>, A089: orlik krzykliwy <i>Aquila pomarina</i>, A119: kropiatka <i>Porzana porzan</i>, A120: zielonka <i>Porzana parva</i>, A122: derkacz <i>Crex crex</i>, A127: żuraw <i>Grus grus</i>, A140: siewka złota <i>Pluvialis apricaria</i>, A142: czajka <i>Vanellus vanellus</i>, A153: kszczyk <i>Gallinago gallinago</i>, A156: rycyk <i>Limosa limosa</i>, A160: kulik wielki <i>Numenius arquata</i>, A162: krwawodziób <i>Tringa tetanus</i>, A215: puchacz <i>Bubo bubo</i>, A224: lelek <i>Caprimulgus europaeus</i>, A231: kraska <i>Coracias garrulus</i>, A232: dudek <i>Upupa epops</i>, A292: brzęczka <i>Locustella luscinioides</i>, A338: gąsiorek <i>Lanius collurio</i>, A409: cietrzew <i>Tetrao tetix tetrix</i></p> <p>A030: black stork <i>Ciconia nigra</i>, A031: white stork <i>Ciconia ciconia</i>, A038: whooper swan <i>Cygnus Cygnus</i>, A058: red-crested pochard <i>Netta rufina</i>, A073: black kite <i>Milvus migrans</i>, A074: red kite <i>Milvus milvus</i>, A081: moor buzzard <i>Circus aeruginosus</i>, A084: meadow buzzard <i>Circus pygargus</i>, A089: lesser spotted eagle <i>Aquila pomarina</i>, A119: spotted crane <i>Porzana porzan</i>, A120: little crane <i>Porzana parva</i>, A122: corncrake <i>Crex crex</i>, A127: crane <i>Grus grus</i>, A140: golden plover <i>Pluvialis apricaria</i>, A142: lapwing <i>Vanellus vanellus</i>, A153: scream <i>Gallinago gallinago</i>, A156: black-tailed godwit <i>Limosa limosa</i>, A160: curlew <i>Numenius arquata</i>, A162: redshank <i>Tringa tetanus</i>, A215: eagle owl <i>Bubo bubo</i>, A224: nighthawk <i>Caprimulgus europaeus</i>, A231: roller <i>Coracias garrulus</i>, A232: hoopoe <i>Upupa epops</i>, A292: savi's warbler <i>Locustella luscinioides</i>, A338: red-backed shrike <i>Lanius collurio</i>, A409: black grouse <i>Tetrao tetix tetrix</i></p> <p>– zmiana sposobu upraw (A02), usuwanie trawy pod grunty orne (A02.03) – zmiana trwałych użytków zielonych na grunty orne wiążące się z gwałtownym nasileniem murszowania i erozji, a tym samym z przyspieszeniem łądowacenia bagna i z zanikiem wilgotnych łąk change of cultivation (A02), grass removing under agricultural lands (A02.03) – change of durable green crops on agricultural lands relating with the violent intensification of peat earth and erosion and the same with the acceleration of the land-forming of swamp and atrophy of moist meadows</p> <p>– koszenie/ściananie trawy (A03), intensywne koszenie lub intensyfikacja (A03.01) – zbyt wczesne lub niewłaściwe koszenie; zaniechanie /brak koszenia (A03.03), co przyczynia się do zarastania siedlisk (sukcesja wtórna roślinności zaroślowej) z powodu zaniechania użytkowania kośnego, zarastania łąk wokół bagna, powodujące zanik dawnych potencjalnych tokowisk i miejsc stałego bytowania ptactwa mowing/cutting grass (A03), intensive mowing or intensification (A03.01) – sale early or inappropriate mowing; relinquishment/lack of mowing (A03.03), contributing to habitat overgrowing (secondary succession of brushwood vegetation) caused by relinquishment of mowing use, overgrowing meadows around swamp causing atrophy of old potential tooting grounds and places of solid existence of fowl</p> <p>– restrukturyzacja gospodarstw rolnych (A10), zaorywanie ugorów (atrakcyjnych miejsc żerowiskowych); zaniechanie produkcji uprawnej (A06.04) restructuring farms (A10), plowing fallow lands (attractive places of feeding grounds); relinquishment of cultivation production (A06.04)</p> <p>– spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych (J02), zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie (J02.01) poprzez konserwację istniejących lub budowę nowych rowów melioracyjnych oraz nadmierne podtopienie siedlisk poprzez budowę urządzeń małej retencji; co przyczynia się do utraty siedlisk gniazdowych w wyniku zmiany stosunków wodnych; wypełnianie rowów, tam, stawów, sadzawek, bagien lub torfianek (J02.01.03) change of water conditions caused by man activity (J02), swamp land, melioration and drainage (J02.01) by the preservation existing or building new meliorative ditches and excessive habitat drowning by building of small retention devices contributing to loss of socket habitats in result changes of water conditions; filling ditches, dams, ponds, pools, swamps or peat lands (J02.01.03)</p> <p>– intensyfikacja rolnictwa (A02.01), która powoduje ubożenie bazy pokarmowej oraz zmniejszenie powierzchni siedlisk lęgowych; zagrożenie wynika z ogólnej tendencji do scalania gruntów rolniczych i jednokierunkowej specjalizacji gospodarstw agriculture intensification (A02.01), which caused getting poor alimentary base and increase in breeding habitat areas; the threat as result the general tendency to integrating the agricultural lands and one-way specialization of farms</p> <p>– nawożenie – nawozy sztuczne (A08) fertilization/artificial manures (A08)</p> <p>– stosowanie biocydów, hormonów i substancji chemicznych (B04) – stosowanie oprysków chemicznych wpływające negatywnie na redukcję bazy pokarmowej applying biocide, hormones and chemical substances (B04) – applying chemical sprays negatively influencing on reduction of alimentary base</p> <p>– wypalanie łąk (J01.01) grassland burning (J01.01)</p>

Źródło – Source: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 19 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mazurskie Bagna PLH280054 (Dz. Urz., poz. 2287), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 30 września 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Warmińska PLB280015 (Dz. Urz., poz. 3086), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 28 listopada 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagna Nietlickie PLB280001 (Dz. Urz., poz. 3959), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Drwęcy PLH280001 (Dz. Urz., poz. 1485), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 15 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy koło Pasłęka PLH280031 (Dz. Urz., poz. 2022), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z 3 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Lidzbarska PLH280012 (Dz. Urz., poz. 985), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Woszczelskie PLH280034 (Dz. Urz., poz. 80), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Poligon Orzysz PLB280014 (Dz. Urz., poz. 79), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 7 marca 2016 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jonkowo-Warkały PLH280039 (Dz. Urz., poz. 1116), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 29 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Dobskie PLB280012 (Dz. Urz., poz. 4307), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 19 stycznia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Północnomazurska PLH280045 (Dz. Urz., poz. 438), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z 31 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja PLH280053 (Dz. Urz., poz. 1319), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki PLB140008 (Dz. Urz., poz. 1486), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 20 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mazurska Ostoja Żółwia Baranowo PLH280055 (Dz. Urz., poz. 1038), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 20 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Napiwodzko-Ramucka PLB280007 (Dz. Urz., poz. 1037), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 29 grudnia 2014 r. ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Kakaju PLH280036 (Dz. Urz., poz. 4306), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 2 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pasłęki PLB280002 (Dz. Urz., poz. 3975), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 (Dz. Urz., poz. 1487), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 30 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy na Pojezierzu Elckim PLH280041 (Dz. Urz. poz. 2172).

Na podstawie danych zawartych w tabeli 2 stwierdzono, że w przypadku siedlisk łąkowych, tj. zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych oraz niżowych i górskich świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie, najważniejszymi zagrożeniami była nieodpowiednia gospodarka na użytkach zielonych polegająca z jednej strony na braku koszenia trawy i wypasu bydła, a z drugiej – intensyfikacja rolnictwa dotycząca zarówno upraw roślin, jak i hodowli i wypasu bydła oraz chemizacja rolnictwa, a także melioracje i zmiana sposobu upraw. Działania ochronne

w przypadku siedlisk łąkowych miały na celu zachowanie siedliska przyrodniczego stanowiącego przedmiot ochrony położony na trwałych użytkach zielonych i polegały na:

- a) stosowaniu odpowiedniej gospodarki łąkarskiej poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe poprzez np. koszenie łąk raz do roku (w sierpniu/wrześniu), zachowanie wysokości koszenia 5–15 cm; stosowanie techniki koszenia w sposób nieniszczący struktury roślinności i gleby, realizowane nie rzadziej niż

- co trzy lata, pozostawianie 5–10% działki rolnej nieskoszonej w ciągu roku, przy czym powinien to być inny fragment co roku;
- b) wypasie zwierząt gospodarskich w obsadzie od 0,4 do 0,6 DJP/ha i granicznym terminie wypasu do 15 października;
 - c) umiarkowanym nawożeniu uzależnionym od żyzności siedliska, przy czym dopuszcza się nawożenie azotem i nieprzekraczanie maksymalnej dawki azotu wynoszącej 60 kg/ha określonej w programie działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych na obszarze szczególnie narażonym, na którym położone jest, chociażby w części, gospodarstwo rolne.

W przypadku muraw kserotermicznych oraz ciepłolubnych, śródładowych muraw napiaskowych najważniejszymi zagrożeniami pochodzenia rolniczego były: zaprzestanie ekstensywnego użytkowania łąkarskiego lub pastwiskowego, porzucenie tradycyjnych metod użytkowania poprzez usuwanie trawy pod grunty orne i zaorywanie, stosowanie nawozów sztucznych, biocydów, intensyfikacja hodowli zwierząt oraz zmiana stosunków wodnych. Działania ochronne polegały podobnie jak w przypadku siedlisk łąkowych na odpowiednim użytkowaniu trwałych użytków zielonych oraz na umiarkowanym wypasie zwierząt, preferowanymi gatunkami były kozy i owce. W przypadku siedlisk torfowiskowych, tj. torfowisk przejściowych i trzęsawisk, górskich i nizinnych torfowisk zasadowych o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk oraz torfowisk wysokich z roślinnością torfowiskową, do najważniejszych zagrożeń należało zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie, dopływ biogenów oraz nawożenie gleb, a także zaniechanie lub intensyfikacja gospodarki łąkarskiej. Działania ochronne w odniesieniu do tych siedlisk polegały głównie na:

- a) zapewnieniu regulacji właściwego poziomu wody gruntowej poprzez budowę zastawek na ciekach wodnych;
- b) ekstensywnym użytkowaniu pastwiskowym poprzez koszenie trzciny i innych gatunków szuwarowych co roku od 15 lipca do 30 września oraz stosowaniu

techniki koszenia w sposób nieniszczący struktury roślinności gleby;

- d) modyfikacji metod gospodarowania w zlewni torfowiska poprzez pozostawienie pasa drzewostanu o szerokości 30 m od granicy siedliska.

W przypadku starorzeczy i naturalnych eutroficznych zbiorników wodnych największym zagrożeniem były rolnicze spływy powierzchniowe biogenów (azot i fosfor) do wód powodujące eutrofizację wód, nawożenie/nawozy sztuczne oraz zasypywanie terenu, melioracje, osuszanie i spadek poziomu wody. Działania ochronne polegały na zapewnieniu regulacji właściwego poziomu wody gruntowej poprzez budowę zastawek na ciekach oraz ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych położonych w ich zlewniach. W przypadku naturalnych, dystroficznych zbiorników wodnych oraz twardowodnych oligo- i mezotroficznych zbiorników wodnych z podwodnymi łąkami ramienic zagrożeniem były także rozproszone zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych związanych z działalnością rolniczą, a w konsekwencji dopływ biogenów do tych zbiorników wodnych. Działaniami ochronnymi było ekstensywne użytkowanie gruntów rolnych w pasie 10 m od zbiornika oraz użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych bezpośrednio położonych w zlewniach, a także zachowanie istniejących barier biogeochemicznych na terenach rolniczych poprzez zachowanie zadrzewień, zakrzewień i mokradeł. W odniesieniu do siedlisk łągowych pactwa zagrożenia wiązały się ze zmianą sposobu upraw, intensywnym koszeniem lub intensyfikacją rolnictwa, nawożeniem, stosowaniem biocydów, hormonów i substancji chemicznych, a także zmianą stosunków wodnych oraz wypalaniem łąk. W celu ochrony tych siedlisk należy:

- a) prowadzić ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe na zasadach, tj. w przypadku siedlisk łąkowych i muraw, a ponadto należy stosować coroczne jesienne wykaszanie aren tokowych o powierzchni nie mniejszej niż 2 ha;

- b) wypasać zwierzęta o umiarkowanym obciążeniu pastwiska wynoszącym nie więcej niż 5t/ha (10 DJP/ha);
- c) użytkować grunty w sposób umożliwiający ochronę i zachowanie istniejących śródpolnych zabagnień i oczek wodnych.

PODSUMOWANIE

1. Na podstawie analizy literatury przedmiotu i regulacji prawnych należy stwierdzić, iż z jednej strony działalność rolnicza może stanowić zagrożenie dla terenów objętych programem Natura 2000. Dlatego należy ograniczyć realizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, związanych z intensyfikacją rolnictwa. Z kolei obszary Natura 2000 są stymulatorem rozwoju rolnictwa w dziedzinie agroturystyki, wyrobów tradycyjnych (żywności), co może być kierunkiem rozwoju regionalnego. Dodatkowo rolnictwo w ramach programu rolno-środowiskowo-klimatycznego może przyczynić się do ochrony różnorodności biologicznej polegającej m.in. na zachowaniu bagien i torfowisk.

2. W województwie warmińsko-mazurskim ochrona obszarów Natura 2000 jest realizowana w ramach planów zadań ochronnych. Na podstawie analizy 20 takich obszarów zidentyfikowano podstawowe zagrożenia na siedliskach przyrodniczych. Należą do nich na siedliskach łąkowych i murawach – niewłaściwa gospodarka łąkarska i pastwiskowa, na siedliskach torfowiskowych – melioracje, a na starorzeczach i zbiornikach wodnych – spływy pochodzenia rolniczego, z kolei na siedliskach lęgowych ptaków – intensyfikacja i chemizacja rolnictwa, wysuszenie terenów podmokłych oraz wypalanie łąk.

3. W celu ochrony siedlisk przyrodniczych objętych ochroną w ramach obszarów Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim należy podjąć działania ochronne polegające na odpowiedniej gospodarce łąkarskiej i pastwiskowej, ograniczeniu intensyfikacji i chemizacji rolnictwa, zrzutu ścieków pochodzenia rolniczego, a także melioracji oraz wypalania łąk. Tylko takie ograniczenia mogą być gwarancją zachowania niezwykle cennych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na Warmii i Mazurach.

PIŚMIENNICTWO

- Bałtromiuk, A. (2011). Uwarunkowania zrównoważonego rozwoju gmin objętych siecią Natura 2000 w świetle badań empirycznych (Sedate development conditioning of the communes in the Nature 2000 net in light of empirical investigations). Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory (Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora). *Dz.U.UE.L.* z 1992 r., nr 206, poz. 7 (OJ of EU from 1992, no. 206, item 7).
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków (Council Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds). *Dz.U.UE L.* z 2010 r., nr 20, poz. 26 (OJ of EU from 2010, no. 20, item 26).
- Kaługa, I. (2009). Korzyści dla rolnictwa wynikające z gospodarowania na obszarach Natura 2000 (Advantage for agriculture as result the management in the Nature 2000 sites). Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Kaszkowiak, I. (2005). Uboczne skutki stosowania pestycydów, w: *Obieg pierwiastków przyrodzie*. (The side results of the pesticide using, in: *The circulation of elements in the nature*). Red. B., Gaworek, t. III. Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa, ss. 218–315.
- Kawicki, A., Florkiewicz, E., Jendrasiak, A. (2007). Procedura wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Komentarz ze wzorami dokumentów, t. II (The procedure of decision about environmental conditioning dispensation. The comment with examples of documents, vol. II). Wydawnictwo Municipium SA, Warszawa.
- Lipiński, A. (2013). Planowanie ochrony obszarów Natura 2000, w: *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce* (The protection planning of the Nature 2000 sites, in: *The problems of initiation of the Nature 2000 system in Poland*). Red. A., Kaźnierska-Patrzyczna, M., A., Król. Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych, Szczecin–Łódź–Poznań, ss. 349–351.
- Mazur, E. (2008). Gospodarka a środowisko przyrodnicze. System: Człowiek – środowisko (Management and natural environment. System: Man – environment). Wydawnictwo Zachodniopomorska Szkoła Biznesu, Szczecin.
- Radecki, W. (2011). Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim (The protection of touristic values

- in the Polish law). Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- RDOŚ (2016). Obszary Natura 2000 a aktywność człowieka (The Nature 2000 sites and man activity). Olsztyn, <http://olsztyn.rdos.gov.pl/natura-2000-a-aktywnosc-czlowieka>, dostęp: 15.04.2016 r.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Dz.U. z 2016, poz. 71.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020. Dz.U., poz. 415.
- Szramka, M., Zębek, E. (2013). Ograniczenia realizacji przedsięwzięć na obszarach Natura 2000 (The limitations of undertaking realization in the Nature 2000 sites). *Studia Prawnoustrojowe* 22, 195–206.
- Szwejkowska, B., Zębek, E. (2007). Rolnictwo ekologiczne w Polsce – aspekty prawne (The ecological agriculture in Poland – legal aspects). *Prawo i Środowisko* 1(49), 123–131.
- Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Dz.U. z 2015 r., poz. 1651 ze zm.
- Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dz.U. z 2016, poz. 353 ze zm.
- Wiśniewski, J., Gwiazdowicz, D. (2009). *Ochrona przyrody (The protection of nature)*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Drwęcy PLH280001. Dz. Urz., poz. 1485.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki PLB140008. Dz. Urz., poz. 1486.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005. Dz. Urz., poz. 1487.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 15 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy koło Pasłęka PLH280031. Dz. Urz., poz. 2022.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 19 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mazurskie Bagna PLH280054. Dz. Urz., poz. 2287.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 30 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy na Pojezierzu Elckim PLH280041. Dz. Urz. poz. 2172.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 30 września 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Warmińska PLB280015. Dz. Urz., poz. 3086.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 28 listopada 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagna Nietlickie PLB280001. Dz. Urz., poz. 3959.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 2 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pasłęki PLB280002. Dz. Urz., poz. 3975.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 29 grudnia 2014 r. ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Kakaju PLH280036. Dz. Urz., poz. 4306.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 29 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Dobskie PLB280012. Dz. Urz., poz. 4307.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Poligon Orzysz PLB280014. Dz. Urz., poz. 79.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 31 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jezioro Woszczelskie PLH280034. Dz. Urz., poz. 80.

- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 19 stycznia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Północnomazurska PLH280045. *Dz. Urz.*, poz. 438.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z 3 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Lidzbarska PLH280012. *Dz. Urz.*, poz. 985.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 20 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Napiwodzko-Ramucka PLB280007. *Dz. Urz.*, poz. 1037.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 20 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Mazurska Ostoja Żółwia Baranowo PLH280055. *Dz. Urz.*, poz. 1038.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z 31 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Iławska PLH280053. *Dz. Urz.*, poz. 1319.
- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z 7 marca 2016 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jonkowo-Warkały PLH280039. *Dz. Urz.*, poz. 1116.
- Zębek, E. (2013). Plany zadań ochronnych jako prawny instrument ochrony obszarów Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim, w: *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce (The plans of protective tasks as legal instrument of the Nature 2000 site protection in warmińsko-mazurski province, in: The problems of initiation of the Nature 2000 system in Poland)*. Red. A., Kaźnierska-Patrzyczna, M., A., Król. *Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych, Szczecin–Łódź–Poznań*, ss. 359–374.
- Zębek, E., Szwejkowska, B. (2006). Zanieczyszczenia gleby i roślin jako zagrożenie dla środowiska i człowieka na tle regulacji prawnych (The pollution of soil and plants as threat for environment and man on background of legal regulations). *Prawo i Środowisko* 1(45), 118–134.
- Zębek, E., Truszkowski, W. (2015). Obszary Natura 2000 – geneza i wpływ na gospodarkę w północno-wschodniej Polsce (The Nature 2000 sites – origin and influence on economy in north-east Poland). *Studia Prawnoustrojowe* 28, 353–366.

LEGAL LIMITATIONS AND NATURAL CONDITIONING OF AGRICULTURAL ACTIVITY IN NATURE 2000 SITES IN WARMIA AND MAZURY REGION

ABSTRACT

Nature 2000 sites are created in the aim of the conservation of rare and endangered plant and animal species (especially birds) and their habitats in UE. The protection of these areas depends on limitation of realization of projects that may significantly affect the environment related with intensive agricultural activity. In the range of agriculture-environment-climatical programme, the agriculture may be development in the agritourism area, and it also serves the protection of biodiversity by the protection of swamps and peatbog. In the Warmia and Mazury Region based on analysis of plans of protective tasks determined agricultural risks of the following natural habitats: meadow and grass – in appropriate management of meadows and grasslands, peatbogs – meliorations, old-river beds and water bodies – agricultural flows and breeding habitats of birds – agricultural intensification and chemicalization, drying boggy terrains and burning meadows. The protection of these habitats mainly depends on the suitable use of meadow and grassland management and the limitation of agricultural intensification and chemicalization.

Key words: agriculture, Nature 2000 sites, legal regulations, plans of protective tasks